

Динко Туцаковић

ФИЛМ КАО МАТЕРИЈАЛНО И НЕМАТЕРИЈАЛНО НАСЛЕЂЕ

Филм у технолошком смислу је изум XIX века, иако идеју покретних слика можемо да пратимо до времена преисторијских цртежа, преко Платона, Леонарда све до изума фотографије, која се није квалификовала да постане уметност. Филм је логично синкретичан и много дугује својим млађим сестрама, али су га многи уметници прогласили као најутицајнију уметност XX-ог, која је увелико променила и оне друге, превасходно визуелне уметности.

Фотогенија, филмски роман, филмичност, филмска брзина ...

Филмска теорија је са закашњењем пратила појаву нове уметности, па се манифест седме уметности појавио скоро две деценије после овог феномена. Скепса је пратила филмску уметност, па тако у многим срединама, наравно очекивано у Србији, није је признала ни препознала локална Академија наука.

Филмски архиви формиран су непосредно пред Други светски рат, а федерација ФИАФ је настала непосредно после, до тада највећег сукоба у историји. Филмски архиви, кинотеке, имали су превасходно задатак да прикупљају и чувају национално и међународно филмско благо. Филм није уметност оригинала, и то усложњава сам задатак филмских архивиста, који осим позитива, који могу да се представе посредством пројекције, чувају не само негативе него и остале материјале настале у процесу настајања филмског дела. У новије време, последњих двадесетак година, појавило се и питање рестаурације као и код много млађих уметности. Ту је и дилема, да ли сачувати филм на неком дигиталном носачу, или у његовој философској и технолошкој суштини као уметност аналогне, хемијски обрађене, природним светлом експониране траке.

Следећи проблем око филмске уметности, јесте и чињеница да филм може да буде и примарни или секундарни историјски извор, интересантан за етнологе, историчаре, социологе, психологе, али и за историчаре других уметности, дакле да

уметничко дело носи и неки други релевантан скуп информација. Тачније, филм као наслеђе није искључиво интересантан само за архивисте филмске грађе.

Најбољи пример из наше праксе јесте документарни запис, најстарији филм те врсте на Балкану, *Крунисање Краља Петра I* (1904) који је дуго био у поседу Српске православне цркве, затим пребачен у Југословенску кинотеку и законом заштићен, а микрофилмови материјала били су похрањени чак и у Хиландару. Пошто су аутори два Британца, филм је аутоматски био интересантан и као сведочанство британског присуства на овим просторима. Фрагменти из Црне Горе и са приморја, из Шибеника и Задра, учинили су да га у овим срединама сматрају најстаријим, односно најважнијим материјалом.

Ван његове филмске вредности, према мишљењу филмских експерата, један је од најкомплетнијих документарних дела своје епохе, *Крунисање Краља Петра I* било је драгоцен и војним историчарима, хералдичарима, архитектама, демографима, социолозима ...

Једна од радикалних теза у филмској архивистици била је да и играни филмови имају документарне квалитете, чак и они квази историјски који симулирају друге епохе, јер сваки од њих је драгоцен запис о времену у којем је настао. Ова теза је нарочито била омиљена у Француској, а жестоко је бранио професор Марк Феро (Marc Fereau), њом се својевремено скандализовао и филмски Београд, а њен ђавољи адвокат био је велики редитељ Жан Лик Годар (Jean Luc Godard) који је био убеђен да су прави документарни филмови они који су снимани као играни и вице верса. Филм као историјски документ био је тема и једног семинара у САНУ када је ова институција пригрлила филмске ствараоце и историчаре.

У трећем миленијуму, ери визуелних комуникација, и дигиталних информација, када слика настаје алгоритамским а не хемијским поступком, филм је спреман да у потпуности постане му-

зејски експонат. Визуелни симилакруми филма, преузеће његово место, као што се то догодило у ликовној уметности, са нестанком неких старих техника. Али поента је иста. Пиксел, сличица, фототрама, тј. остаје оно што је идентитет и што је предмет будућег архивирања и презервације. И повеља УНЕСКО-а о покретним сликама зрела је за редефиницију. Зато будућност филма треба да почне одмах, да би била сачувана за неке будуће

генерације као слика онога што ће бити наша прошлост.

Пример филма, генерално, може да буде интересантан и за остале цивилизацијске артефакте, које смо проценили као битне за национално и глобално наслеђе. А технологије ће се мењати, са убрзањем које је наша судбина, где је садашњост већ прошлост непосредне будућности.

Биографија

Динко Туцаковић (Зеница, 1960), дипломирао на Факултету драмских уметности у Београду, на групи за филмску и ТВ режију. Теоретичар филма и критичар, сарађује са значајнијим часописима у СЦГ и у иностранству (*Positiff; Sight And Sound*). Аутори више књига о филму (*Тајни живот филма*, 1993; *Странци у рају*, 1998). Ради као селектор националних филмских фестивала, у жиријима међународних филмских фестивала (Фест, *Fipresci*, у Бечу, Кану, Манхајму). Гост-предавач на ФДУ. Директор за програм Кинотеке и Директор Музеја Кинотеке у Београду. Члан извршног одбора АСЕ и програмске комисије FIAF. Живи и ради у Београду.

Dinko Tucaković

FILM AS MATERIAL AND INTANGIBLE HERITAGE

Summary

One radical thesis in film archivism has been that feature films have documentary qualities, even those quasi-historical ones simulating other epochs, for each of them is a significant record of the time it was made in.

In the third millennium, the era of visual communication and digital information, when pictures are created algorithmically and not chemically, film as such is ready to become a museum exhibit in its entirety. Visual simulacrum of film will take its place, as has happened with fine arts through the disappearance of some techniques. The point, however, remains the same. A pixel, image, photogram, remains the identity and the object of future archiving and preservation. UNESCO's charter on moving pictures is already ripe for a redefinition. That is why it is necessary for the former art of the future, that of film, that its future should start immediately, so that it can be preserved for some future generations, as a picture of what will be our past. Generally speaking, the example of film can also be interesting for other civilisational artefacts that we have assessed to be important for national and global heritage. Technologies will go on changing, with acceleration that has become our fate, with the present already having become the past of the immediate future.